: LEDER

RASISME I MIDTØSTEN

«Vi har bedt våre muslimske brødre rundt om i verden om å vente», uttalte Saudi-Arabias Hajj-minister i mars i år. Oppfordringen til verdens muslimer var å vente med å planlegge pilegrimsreise i år frem til det var klarhet i hvordan koronapandemien ville ramme verden. Verdenspressen fulgte opp med overskrifter om hvordan hajj sto i fare for å bli avlyst, for første gang siden opprettelsen av dagens Saudi-Arabia i 1932. I juni ble det annonsert at om lag tusen pilegrimer, og kun de som allerede hadde lovlig opphold i Saudi-Arabia, skulle gjennomføre hajj i år, mot 2,5 millioner i 2019. I tillegg ble strenge smittevernstiltak innført, og det var ikke lov til å ta på den hellige kabaen.

I dette nummeret skriver EINAR WIGEN om hvordan pandemien har rammet Midtøsten, i sitt essay. Wigen skriver om hvordan ledere har håndtert koronapandemien forskjellig, men er også innom at for særlig de svakeste gruppene, som også ble hardest rammet, var tilværelsen allerede krisepreget. For syriske flyktninger, for eksempel, har krisen allerede vart i ni år. Pandemien ble således en forlengelse av en allerede eksisterende krise, eller en av flere simultane kriser for mange grupper. Kanskje bidrar dette perspektivet også til å forklare hvorfor drapet på George Floyd i USA utløste store protester, i mange land, på tross av pandemien som herjet, selv der det innebar åpenbare brudd på smittevernreglene samfunnet strengt hadde fulgt i ukesvis: For de som kjenner rasismen på kroppen var det allerede en pågående krise før pandemien kom.

De store demonstrasjonene uteble stort sett i Midtøsten, til dels av åpenbare årsaker. Noen steder dro man paralleller til likende lokale saker. I Israel og Palestina protesterte hundrevis mot drapet på Floyd, og på Eyad Al-Hallaq, en palestinsk autistisk mann som ble skutt og drept av israelsk politi 30. mai i år. I Libanon møtte de opp til en minnestund for Floyd utenfor Det amerikanske universitetet i Beirut (AUB), og protesterte samtidig mot kefala-systemet. Også i Golfen akselererte diskusjonen om diskriminering av og rasisme mot arbeidsmigranter, særlig på sosiale medier. I starten av pandemien var det spesielt lavtlønnede arbeidsmigranter som ble rammet i de rike Golf-statene, og overrepresentasjonen av arbeidsmigranter i koronastatistikken (og påfølgende implisitte antydninger om at deres tilstedeværelse bidro til spredning) kombinert med den økte oppmerksomheten rundt rasisme internasjonalt kan ha bidratt til å sette spørsmålet høyere på agendaen. Samtidig fikk også rasisme mot svarte i Midtøsten større oppmerksomhet. «Akkurat som at rasisme er til stede i Frankrike og USA er den til stede i den arabiske verden, men uten at mange medlemmer av samfunnet anerkjenner det», skrev doktorgradsstudent Faisal Abualhassan ved Johns Hopkins-universitetet i et essay om rasisme i Golf-landene, i juni.¹ I essayet viser han blant annet til den vedvarende bruken av det nedlatende ordet «'abd», eller «slave» om svarte på arabisk.

I Abualhassans hjemland Saudi-Arabia beregner flere kilder at omtrent ti prosent av befolkningen er mørkhudede.² Mange av disse er etterkommere av tidligere slaver fra det afrikanske kontinentet. Det har blitt antatt at så mange som 800 000 afrikanere kom til Golfen som slaver på 1800-tallet og det tidlige 1900-tallet. I tillegg til å arbeide i husholdninger, var slaver i Golf-landene integrert

i viktige deler av økonomien gjennom arbeid på daddelplantasjer og som perledykkere. I Qatar ble slaveri forbudt i 1952, i Saudi-Arabia i 1963, og i Oman så sent som 1971. Da slaveriet ble avviklet, ble tidligere slaver gitt statsborgerskap og integrert i samfunnet som en del av familien de var tilknyttet.³ Andre svarte arabere stammer fra den nære kontakten med afrikanske land, både via Nord-Afrika og Afrikas horn.

Flere svarte arabere har holdt prominente posisjoner. For eksempel er Bandar bin Sultan Al Saud, tidligere etterretningssjef i Saudi-Arabia, sønn av tidligere kronprins Sultan og en etiopisk kvinne ved navn Khizaran. I 2008 ble Adel Al-Kabani fra Riyadh den første svarte saudiske imamen ved Al-Haram-moskeen i Mekka. Likevel er anti-svarte holdninger fortsatt sterkt til stede. Abualhassan argumenterer for at afro-arabere like fullt blir behandlet som «liknende», men ikke «like»: «de lever i landet, men er ikke fra det, er en del av stammen, men ikke fra den, en del av familien, men ikke fra den. (De er) en del av oss, i vår historie, men blir også marginalisert.»⁴

Et nylig eksempel, også fra Saudi-Arabia, understreker hvordan svarte saudiere ikke er fullt ut akseptert som en del av det store «vi»-et. Da den svarte saudiske rapperen Asayel Slay slapp låten «bint Mecca», «jente av Mekka», møtte hun massiv motbør på sosiale medier. Under hashtaggen #de_er_ikke_jenter_av_Mekka, florerte det av rasistiske og sexistiske utsagn mot Slay. Mekkas guvernør Khalid bin Faisal uttalte at Slay burde etterforskes for å ha fornærmet regionens skikker og tradisjoner. Slay måtte senere rykke ut og avkreft rykter om at hun var arrestert, og musikkvideoen forsvant en periode fra YouTube.

Vårens hendelser vil sannsynligvis påvirke Midt-østen-forskningen i årene fremover. *BABYLON* vil fortsette å publisere solide, fagfellevurderte artikler som bidrar til en bredere forståelse for regionen. I dette nummeret har vi fem av dem.

MATHILDE BECKER AARSETH sammenlikner statsbyggingsprosjektene til IS og Al-Qaida i artikkelen «Jihadister som statsbyggere: IS versus Al-Qaida», og argumenterer for at «begge bevegelsene har møtt utfordringer som har fått dem til å gå på akkord med egne ideologiske dogmer om statsbygging.»

I artikkelen «Hvor blir det av bussen? Klimaendringene, diskurs og hegemoni i Kuwait», viser JON NORDENSON hvordan et grasrotinitiativ for offentlig transport i Kuwait utfordrer både innbyggernes reisevaner og myndighetenes narrativ om hvordan klimakrisa kan løses.

KJERSTI BERG forklarer hvordan UNRWAs humanitære mandat bidrar til ulike oppfatninger om hva UNRWA er i artikkelen «Midlertidig og evig. UNRWA og det palestinske flyktningsspørsmålet». Nettopp fordi UNRWA har utviklet seg i spenningen mellom det humanitære og det politiske, må det humanitære mandatet hele tiden balanseres med politiske hensyn.

I utgavens andre artikkel om flyktninger, «En humanitær gave i Guds navn», skriver HÅVARD ØSTREM om syriske, hovedsakelig muslimske, flyktninger som mottar bistand fra et kirkesamfunn i Beirut. Her utforsker han gaver, i form av bistand, i en religiøs diskurs, og hvordan dette påvirker relasjonen mellom «giver» og «mottaker». Østrem argumenterer for at

retorikken tilsier at det er Gud som gir gaven, gjennom menigheten, og at den dermed løftes opp på et «guddommelig» nivå. Slik sett er det Gud som sørger for resiprositeten da giverne blir gjen-gjeldt gjennom frelse.

I artikkelen «Facilitatoren – USAs rolle i Khomeinis vej til magten» argumenterer EMIL VATANI for at USA spilte en større rolle enn det forskning tidligere har visst. Amerikanerne ønsket å beholde relasjoner til Iran, og Carter-administrasjonen forsto etter hvert at en løsning uten Khomeini var umulig, selv om han aldri var deres ønskealternativ til shahen. «Den store amerikanske frykt var, at uten en løsning på urolighetene ville militæret konfrontere opposisjonen og den folkelige bevegelse, som ville udløse mere kaos til gagn for de kommunistiske grupper», skriver Vatani.

Som vanlig inneholder denne utgaven av BABYLON også flere bokanmeldelser. I tillegg har vi denne gang inkludert en bildeserie fra Riyadh i Saudi-Arabia som illustrerer de store endringene samfunnet går gjennom, og hvordan disse balanseres med sosiale normer, samt rådende ideer om tradisjon, nasjonal identitet og religiøs tilhørighet.

God lesning!

CHARLOTTE LYSA,
redaktør

- 1 Faisal Abualhassan, «العنصرية وتاريخ تجارة الرق في شبه الجزيرة العربية», «Rasisme og slavehandelhistorien på Den arabiske halvøy», 04.06.2020. thmanyah.com/5758/ (Besøkt 16.07.202)
- 2 Canada: Immigration and Refugee Board of Canada, «Saudi Arabia: Treatment of racial minorities, particularly black African Saudi nationals, by society and authorities (2012–2013)», 16.01.2014. refworld.org/docid/563c58f34.html
- 3 Matthew Hopper, *Slaves of One Master. Globalization and Slavery in Arabia in the Age of the Empire* (New Haven: Yale University Press, 2015)
- 4 Abualhassan, 2020